

Bijdrage Jannie van der Burg-Tinke, CDAV-lid te Barendrecht bij CDAV-Barendrecht bijeenkomst van 30 oktober 2014

“Geschiedenis vrouwenemancipatie met stellingen in een notendop”

I. Emancipatie

Ik ben ertoe gekomen dit onderwerp weer eens op te pakken omdat er de afgelopen tijd veel geschreven is over de Eerste Wereldoorlog waarbij de vrouwen het werk van de mannen moesten overnemen. Heeft dit invloed gehad op de rol van de vrouw in de ons omringende landen en zijn zij daardoor meer geëmancipeerd. Wij hebben het Flanders Field Museum in Ieper bezocht, waar een indrukwekkende tentoonstelling was, met veel informatie, foto's en verhalen ook wat het geweest is voor de vrouwen. De vrouwen moesten de economie draaiende houden.

In de tijd van Erasmus werd in heel Europa het volgende gezegd: Met een kraaiende kip en een vrouw die Latijn kent loopt het slecht af. Geen man wil een vrouw die de taal van geleerdheid spreekt, want met zo'n schepsel als partner kan er geen vrede heersen: ze laat het dak instorten en maakt het huis tot een puinhoop. In Afrika hadden de Ghanezen de volgende metafoor: De kip weet ook wel dat het ochtend is, maar ze kijkt naar de mond van de haan. Wij hebben onze baarmoeders, laat hem nou maar kraaien, want hij moet ook iets hebben om overeind te blijven. De vrouwen moesten wel van heel ver komen.

Was het voor een vrouw in de middeleeuwen, vooral na de opkomst van de steden in de 12^e eeuw mogelijk om samen met haar man een bedrijf te hebben en toegelaten te worden tot de gilden, door een rationele werkverdeling vanaf de 16^e eeuw werden de werkkansen van de vrouw minder. In de loop van de 16 en 17^e eeuw werden de vrouwen uit de gilden gestoten en werden bepaalde beroepen zoals timmerman en bierbrouwer taboe. Bij de opkomende bourgeoisie werd het als een teken van welvaart gezien wanneer iemand zijn vrouw niet meer hoefde te laten werken. In de 18^e eeuw mochten deze vrouwen niets anders doen dan dansen, borduren en muziek maken. Bij de lagere bevolgingsklassen was een tegenovergestelde ontwikkeling gaande. Daar hebben vrouwen altijd gewerkt uit financiële noodzaak.

Barendrecht

Tot de zeventiger jaren hebben wij in de ons omringende landen gezien dat het daar meer gebruikelijk is dat de gehuwde vrouw aan het arbeidsproces deelnam. Een enkele keer bleef bij ons een gehuwde vrouw werken. Tegen een vriendin van mij werd bij een sollicitatiegesprek bij een bank gezegd: Als je niet bevalt vlieg je eruit, maar als je gaat bevallen ook. Ze heeft maar besloten daar niet te gaan werken. In die tijd moest een gehuwde vrouw in het onderwijs stoppen met werk.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog waren de vrouwen wel verplicht het werk van hun mannen die aan het front vochten over te nemen. Wij bleven neutraal, maar het is natuurlijk niet aan Nederland helemaal ongemerkt voorbij gegaan. Voorop gesteld mogen wij heel erg blij zijn dat deze vreselijke oorlog aan ons voorbij is gegaan. Er was wel aan alles een te kort.. Gedurende de eerste Wereldoorlog hebben we 1 miljoen vluchtelingen opgevangen. In 1916 werd de distributiewet ingevoerd. Vrouwen meldden zich als werkkraft.

Daar waren strikte voorwaarden voor:

- Ze mogen zich niet op het terrein van de industrie bewegen
- Kleine kinderen mogen niet van hun moeder worden beroofd
- Er mag geen misbruik van worden gebruikt.

In 1915 werd het Internationaal Vrouwencongres in Den Haag georganiseerd. Mede door Aletta Jacobs werd het congres niet gewijd aan vrouwenkiesrecht. De congresgangsters richten zich op het vinden van methoden waarmee een einde van de oorlog gemaakt kon worden en structuren voor een vreedzame samenleving.

Voor de handel had het ook positieve kanten. Als we dit positief mogen noemen. De familie Kröller-Müller heeft met de doorvoer naar Duitsland van grondstoffen schatten verdiend. Met dit geld hebben zij o.a. kunst verzameld, het Hubertusslot laten bouwen op de Hoge Veluwe en het park in haar huidige vorm kunnen realiseren. De vrouwen waren echter in Nederland niet verplicht om de economie draaiende te houden in tegenstelling tot in Engeland, Duitsland, Frankrijk en België.

Na de oorlog koos Nederland bewust voor het systeem van een gezinsinkomen, waarbij de man genoeg verdiende om het hele gezin te onderhouden. Duurde het daarom zo lang voordat het geaccepteerd werd dat de vrouwen bleven werken of heeft het een andere oorzaak.

II. Vrouwenbeweging in de 18 en 19^e eeuw

De eerste aanzet tot de vrouwenbeweging zien we in een culturele stroming in de Franse salons en de Engelse Bluestocking Societies. Vrouwen vroegen om meer onderwijs en principiële gelijkheid van de seksen.

Erg belangrijk voor de ontwikkeling van de vrouwenbeweging was de betere opleiding. Florence Nightingale had reeds door haar verpleegwerkzaamheden tijdens de Krimoorlog (1854 – 1856) de verpleging tot een respectabel beroep gemaakt voor vrouwen uit de betere kringen.

Barendrecht

Na 1870 konden vrouwen in de VS, Zweden, Frankrijk en Nederland zelfs arts worden. Niet dat dit makkelijk ging, want Aletta Jacobs moest in 1871 toestemming aan minister Thorbecke vragen om tot de medicijnstudie toegelaten te worden. De eerste HBS werd in 1864 geopend. Meisjes werden pas na 1871 toegelaten maar hadden tot het jaar 1906 toestemming van de minister nodig. Een ware revolutie in de economische positie van de vrouw vond plaats rond 1900 toen duizenden vrouwen kantoorwerk gingen doen, waardoor zij financieel onafhankelijk werden.

De beweging voor vrouwenemancipatie streeft naar verkrijging van politieke, sociale en economische rechten voor de vrouw. In georganiseerde vorm is er pas sprake van in de 19^e eeuw. Wel waren daarvoor individuele vrouwen die zich inzetten voor principiële gelijkheid van de seksen. In eerste instantie werden politieke rechten (kiesrecht), onderwijs en arbeid geëist. Deze strijd begon als eerste in de Verenigde Staten en Engeland en ging soms gepaard met spectaculaire acties van de zogenaamde Sufragettes.. In de jaren 20 van de 20^e eeuw was in vele westerse landen de strijd gewonnen en trad er een rustige periode in.

Vele vrouwen realiseerden zich echter dat er van gelijkstelling nog bitter weinig terecht was gekomen. Naast de groep die bleef strijden voor gelijke rechten en kansen voor mannen en vrouwen ontstond er een stroming die ging ijveren voor een geheel andere maatschappij waarin geen mannelijke maatstaven gehanteerd worden en een vrouwelijke cultuur bestaat. Daarnaast zijn er nog de socialistische feministen die zich als een onderdrukte klasse beschouwden en hun strijd verbinden met de klassenstrijd. Deze tweede emancipatiegolf begon in de VS en had een kettingreactie elders in de wereld.

Sommige feministen proberen hun streven wel eens te rechtvaardigen met de verwijzing naar de dominante rol die de vrouw in de prehistorie gehad zou hebben. Ten onrechte worden daarbij de theorieën van de 19^e eeuwse antropoloog Johann Jakob Bachofen opnieuw tot leven gewekt. Deze stelde o.m. dat het matriarchaat (een maatschappij waarin de vrouw overheerste) een noodzakelijke en universele fase vormde in de historische evolutie van de maatschappij. In de antropologie is deze opvatting al lang achterhaald en men betwijfelt zelfs of er ooit een matriarchaat heeft bestaan. Het is veel aannemelijker dat de vrouw door de eeuwen heen juist een ondergeschikte rol heeft gespeeld in de totaliteit van de gezagsverhouding. Schijnbare uitzonderingen hierop blijken bij nadere analyse meestal slechts betrekking te hebben op bepaalde aspecten van de cultuur. Ook de christelijke religie met haar joodse invloeden was sterk patriarchaal. De vrouw kreeg dan ook geen plaats in de kerkelijke hiërarchie en zij mocht alleen diaconaal werk in de gemeente verrichten of non worden. Verder dan een erkenning van de vrouw als echtgenote en moeder is de Kerk ook na de reformatie in het algemeen niet gekomen. Gelukkig mogen we nu zeggen dat de vrouw in de PKN een volwaardige plek heeft gekregen. Toch wil ik een kanttekening maken.

Tegenwoordig zijn er wel heel veel vrouwelijke ambtsdragers. Ditzelfde zien wij bij leerkrachten van de lagere school. Een meester is een bijzonderheid. Is het dan zo dat zodra de vrouw een gelijke functie krijgt de mannen voor een ander beroep kiezen?

Verder is het bijzonder dat als de vrouw de meerderheid heeft in een bepaalde beroepsgroep, deze beroepsgroep haar aanzien verliest. (Het onderwijs.)

Barendrecht

III. Vrouwenkiesrecht.

Tijdens hun acties voor bepaalde hervormingen realiseerde de vrouwen zich dat hun strijd sneller zou verlopen als zij over kiesrecht en de daarmee gepaard gaande politieke macht zouden beschikken. De eerste wereldoorlog is voor het kiesrecht van de vrouwenbeweging bepalend geweest. De radicale suffragettes in Engeland gooiden het op een akkoordje met het kabinet. Vrouwen zouden algemeen kiesrecht krijgen in ruil van het verrichten van het werk van de mannen.

Zij veronderstelden dat, indien zij actief in de politiek zouden meedenken, er geen oorlog meer zou zijn. In die ruil zouden zij de Britse industrie en andere sectoren gaan helpen. Miljoenen vrouwen namen de plaats in van mannen die op het continent aan het vechten waren. In december 1918, kort na de wapenstilstand mochten zij voor het eerst naar de stembus om een nieuw Lagerhuis te kiezen. In de VS kregen de negers na de burgeroorlog van 1860 – 1865 kiesrecht, maar de vrouwen niet. Pas in 1920 werd algemeen vrouwenkiesrecht in de grondwet vastgelegd.

Finland 1907, Noorwegen 1913, Denemarken en IJsland 1915. Zweden 1919, Rusland na de Oktoberrevolutie van 1917. In Duitsland mochten tot 1908 vrouwen geen lid worden van een politieke partij. Na het omverwerpen van het keizerrijk werd de Duitse vrouwen in de republiek Weimar kiesrecht verleend.

De Nederlands vrouwenbeweging kwam pas na 1870 op gang. In 1919 kregen de vrouwen hun zin. Volledig actief en passief kiesrecht op dezelfde basis als de man. In 1922 werd het in de grondwet vastgelegd.

In België kregen de vrouwen in 1920 alleen passief kiesrecht en pas in 1948 actief kiesrecht.

Simone de Beauvoir (geboren in 1908) voorspelde in 1949 in haar boek "Het tweede geslacht" dat de verovering van de eigen identiteit een lang en moeizaam proces van bewustwording en strijd zou betekenen. Betaalde arbeid heeft niets met emancipatie en eigen identiteit te maken.

Nog even een sprong naar Afrika: Unicef deed onderzoek in 28 Afrikaanse landen over het volgende onderwerp.

Barendrecht

IV. Waarom vrouwen vinden dat hun man hen mag slaan.

Dat mag vinden zij wanneer de vrouw uitgaat zonder het hem te vertellen of als ze haar kinderen verwaarloost. Of als zij met haar man ruziet of seks weigert en wanneer zij het eten laat aanbranden. Dergelijke meningen leven in brede lagen van de Afrikaanse bevolking afhankelijk van de regio en zijn gemeengoed bij ver boven de tien tot bijna negentig procent van de vrouwen. Vreemd genoeg hebben meer vrouwen dan mannen begrip voor het slaan van vrouwen. Moeders die de kinderen opvoeden leren hun zonen dat ze hun handen thuis moeten houden maar hun dochters bereiden ze voor op het ergste bij overtreding van de conventies. Wat dan vooral blijft hangen is dat slaag normaal is. Jonge vrouwen zijn op dit punt niet verlichter dan oudere (40 – 45).

Wereldwijd verandert er gelukkig veel getuige de recente slogan van de overheid in Bangladesh: Geef mij een goed opgeleide moeder en ik geef jullie een welvarende natie.

Op de ranglijst die de kloof tussen de seksen meet is Rwanda met stip binnengekomen en staat op de zevende plaats. Let wel Nederland staat op de 14 plaats.

Juist in Trouw van gisteren staat een artikel over de seksekloof waarbij wij moeten constateren dat vrouwen voor dezelfde functie nog geen driekwart verdienen van wat de man krijgt. Schokkend

V. Een aantal cijfers

- 30 % van de meisjes tussen 13 en 17 jaar verwacht niet haar eigen geld te gaan verdienen en rekt op financiële draagkracht van een partner.
- 66 % van de meisjes vindt dat vrouwen met kinderen beter parttime kunnen werken
- 62 % van de vrouwen vindt dat gehuwde en samenwonende vrouwen financieel zelfstandig moeten zijn, tegenover 42 % van de mannen
- Gemiddeld gaat een vrouw er 23 % op achteruit bij een echtscheiding. Een man slechts 7 %.
- Nog niet de helft van de Nederlandse vrouwen zijn economisch zelfstandig. Zijn zij tevreden met een kleine baan waar ze niet van kunnen leven? Maken zij zich nog geen zorgen om hun pensioen of gebrek aan een pensioen. Is er te weinig voorlichting?

Barendrecht

VI. Pensioenbewustzijn

Het pensioenbewustzijn onder zowel mannen als vrouwen is laag. Er is sprake van een desinteresse. Meestal worden de enveloppen van het pensioenfonds niet geopend. De pensioensector heeft in het kader van meer transparantie

Mijnpensioenoverzicht.nl gelanceerd. Daar kan je vrij eenvoudig checken hoeveel pensioen je hebt opgebouwd en bij welke werkgever. Probleem van deze tijd is dat er steeds meer werknemers komen met een tijdelijk contract en dat is niet gunstig voor de pensioenopbouw. Dit geldt zowel voor mannen als voor vrouwen.

VII. Hoe meer vrouwen aan de top?

In Nederland zien we extreem weinig vrouwen in de top en dat is de laatste jaren nauwelijks gestegen. Oorzaak denkt men is het parttime werken van vrouwen. Vrouwen zeggen vaker: Het moet wel leuk blijven. Als "leuk" het criterium is, dan komen we er niet. Vrouwen moeten, net als mannen, beschikbaar blijven. Ik denk niet dat het nodig is vrouwen aan te sporen hun talent te gebruiken. We moeten mannen aansporen om daadwerkelijk hun vrouw die kans te geven. Gevolg is dat de zorgtaken verdeeld worden en indien gewenst ook de man parttime moet gaan werken.

Bewezen is dat als er 1 vrouw is aan de top dan heeft ze twee mogelijkheden:

1. Ze vertoont hetzelfde haantjesgedrag als de mannen en kan zich daardoor handhaven.
2. Ze heeft het natuurlijke gedrag van een vrouw en kan zich daardoor niet handhaven.

De ervaring leert dat bij meer dan een derde vrouw in de topfuncties het vrouwelijk gedrag gehandhaafd blijft en van invloed is op de besluitvorming. Dit heeft een gunstig effect op de bedrijfsvoering.

Barendrecht

VIII. Stellingen

1. De lang toegepaste Nederlandse praktijk van 1 gezinsinkomen werd door de cultuur bepaald.
2. Doordat wij neutraal zijn gebleven tijdens de Eerste Wereldoorlog kon in Nederland gekozen worden voor 1 gezinsinkomen.
3. De samenleving is nog lang niet ingericht op gelijke kansen voor man en vrouw.
4. De vrouwen verdienen een kwart minder dan de man voor dezelfde functie. Dit komt omdat de vrouw te weinig voor haar rechten bij het onderhandelen van haar salaris opkomt.
5. Een vrouw moet nog steeds beter zijn dan de man om een gelijke functie te kunnen bekleden.
6. Een vrouw kan alleen maar aan de top komen en blijven als ze het haantjesgedrag overneemt van mannen. Doet ze dat niet dan zal dit niet lukken.
7. Een vrouw die techniek bedrijft is zeldzaam in Nederland, maar niet in het Verre Oosten, Oost Europa en zelfs Duitsland. Dit komt door voorlichting beroepskeuze.